Зборник радова Факултета техничких наука, Нови Сад

УДК: 72.02
ДОИ: https://doi.org/10.24867/36FA16Milovanovic

Центар водених спортова на језеру у Зрењанину

Water Sports Center on the Lake in Zrenjanin

Ања Миловановић, *Факултет техничких наука, Нови Сад*

Студијски програм – АРХИТЕКТУРА

Кратак садржај – *Рад истражује могућности формирања центра водених спортова као новог урбаног жаришта на контакту града и језера у Зрењанину. Полазећи од специфичности локације и њеног историјског односа са воденим површинама, пројекат настоји да кроз савремени архитектонски израз обједини спорт, рекреацију и јавни простор. Концепт објекта заснива се на стварању континуитета између природног и изграђеног окружења, при чему кров постаје продужетак јавног партера, а архитектура посредник између града и воде.*

Кључне речи: *урбана регенерација, Зрењанин, обала, базен, водени спортови*

Abstract – *The paper explores the potential of establishing a Water Sports Center as a new urban focal point at the interface between the city and the lake in Zrenjanin. Starting from the specificity of the location and its historical relationship with water surfaces, the project exists to unite sports, recreation and public space through a contemporary architectural expression. The concept of the building is based on creating continuity between the natural and built environment, with the roof becoming an extension of the public parterre, architecture a mediator between the city and the water.*

Keywords: *urban regeneration, zrenjanin, coast, swimming pool, water sports*

НАПОМЕНА: Овај рад проистекао је из мастер рада чији ментор је била др Драгана Константиновић, ред. проф.

1. УВОД

1.1. Предмет истраживања

Савремени процеси урбаног развоја намећу потребу за преиспитивањем улоге јавних простора и њиховог доприноса квалитету живота у граду. Спортско-рекреативни садржаји добијају значајну улогу у формирању функционалног, приступачног и социјално активног урбаног окружења. Њихов значај не огледа се искључиво у обезбеђивању услова за физичку активност, већ и у способности да подстакну развој јавног живота, унапреде просторни идентитет и активирају недовољно искоришћене урбане ресурсе. Објекти израженог јавног карактера, имају потенцијал да постану значајни носиоци просторне трансформације и генератори нових урбаних активности. Њихово позиционирање у оквиру града захтева пажљиво сагледавање просторног контекста, постојећих комуникација, природних карактеристика локације и потреба локалне заједнице. Посебан значај у том процесу имају простори у непосредном контакту са воденим површинама, будући да представљају вредне амбијенталне и просторне ресурсе. У случају Зрењанина, градско језеро и приобални појас представљају један од кључних елемената урбане структуре и идентитета града. Њихов потенцијал превазилази рекреативну и пејзажну улогу, отварајући могућност формирања нових јавних садржаја који могу допринети интеграцији спорта, јавног простора и природног окружења у јединствену просторну целину.

Слика 1. Приказ урбане матрице града Зрењанина са изабраним парцелама које су предмет истраживања

1.2. Циљ истраживања

Циљ истраживања је преиспитивање потенцијала простора на контакту града и воде, као и могућности његове трансформације у савремено место спорта, рекреације и јавног живота. Полазећи од чињенице да су вода и урбана структура Зрењанина кроз историју биле нераскидиво повезане, рад настоји да истражи на који начин архитектура може постати посредник у поновном успостављању тог односа. Кроз пројектовање центра водених спортова, циљ је формирање објекта који неће представљати искључиво спортску инфраструктуру, већ простор сусрета, кретања и боравка, способан да активира приобални амбијент и постане интегрални део свакодневног живота града. Истраживање је усмерено ка проналажењу архитектонског одговора који ће уравнотежити функционалне захтеве савременог спортског објекта са вредностима природног

окружења и специфичностима урбаног контекста. Коначан циљ рада јесте обликовање простора који ће кроз своју архитектуру афирмисати значај воде као носиоца идентитета Зрењанина, повезујући природни пејзаж, јавни простор и савремене потребе града у јединствену и препознатљиву урбану целину.

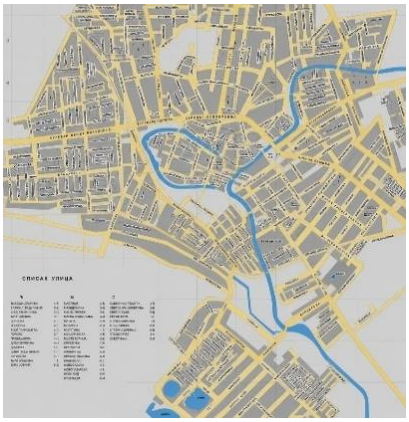
2. АНАЛИЗА ШИРЕГ КОНТЕКСТА ГРАДА

2.1. Генеза урбаног развоја Зрењанина

Један од најзначајнијих природних елемената који је обликовао развој града јесте хидрографска мрежа. Водоток Бегеја представља основни природни оквир настанка и развоја Зрењанина, а његова улога превазилази искључиво хидролошки значај. Током историје река је била важна саобраћајна, привредна и просторна осовина око које се развијало градско насеље. Услед бројних регулационих радова спроведених током 18, 19. и 20. века, природни ток Бегеја је значајно измењен [1]. Регулацијом корита створени су нови водни простори и уређене обале које данас представљају важан део идентитета града.

Слика 2. Ситуациони план Зрењанина из 1935.год [2]

Слика 3. Ситуациони план града из 1945.год [3]

Анализом приказаних планова града може се пратити еволуција просторног развоја урбаног језгра Зрењанина кроз време, при чему је главни ток реке Бегеј прекинут у једном делу. Посебан значај има формирање 3 градска језера настала трансформацијом некадашњег другог дела тока реке. Овај простор данас представља једну од највреднијих урбаних и пејзажних целина Зрењанина, са израженим потенцијалом за развој спортских, рекреативних и јавних садржаја. Повезаност града водом представља једну од кључних карактеристика његовог идентитета.

2.2. Бегеј као покретач просторног развоја града

Развој Зрењанина током читаве његове историје био је условљен присуством реке Бегеј. Само насеље некадашњег Бечкерека формирано је око једног од великих меандара реке, при чему је природни ток Бегеја представљао основу за развој урбаног језгра града. Кривудави ток реке, заједно са бројним рукавцима и мочварним подручјима, одређивао је правце ширења насеља, положај саобраћајних веза и организацију јавних простора. Током векова град се развијао у непосредној вези са реком, па је управо Бегеј постао један од најзначајнијих елемената идентитета Зрењанина. Истовремено, природни карактер Бегеја доносио је и одређене проблеме. Велики број меандара успоравао је проток воде, повећавао могућност плављења околног земљишта и отежавао контролу водног режима у урбаном подручју. Још током XVIII века започети су први значајнији мелиорациони радови на подручју Баната, када су исушиване велике мочварне површине и регулисани поједини делови водотока. На тај начин стварани су услови за развој пољопривреде, ширење насеља и интензивнији привредни развој региона. Са даљим развојем града јавила се потреба за савременијим управљањем водним системом. Највећа промена догодила се у зони насеља Мала Америка, где је велики меандар Бегеја одвојен од новог тока реке. Некадашњи речни завој, који је вековима представљао саставни део природног корита, трансформисан је у систем од три међусобно повезана градска језера. Њихова првобитна функција била је да омогуће ефикасније управљање водним режимом, али су временом добила много шири значај за град. Настанком градских језера отворене су нове могућности за уређење централних делова града.

2.3. Развој урбане структуре историјског центра Зрењанина

Градско језеро данас представља једну од најзначајнијих просторних целина Зрењанина и један од ретких примера воденог простора који се налази у непосредној близини историјског и административног центра града. Његова позиција унутар урбаног ткива даје му посебан значај, будући да вода у овом случају није периферни природни елемент већ саставни део свакодневног градског живота. Формирано као последица регулације Бегеја, језеро је током времена постало важан идентитетски елемент града, стварајући препознатљив пејзажни оквир и доприносећи квалитету јавног простора. У савременој урбанистичкој теорији водене површине представљају један од највреднијих просторних ресурса градова. Присуство воде доприноси стварању квалитетнијег микроклиматског окружења, унапређује визуелни идентитет простора и повећава атрактивност јавних површина. У градовима који су настали уз реке, канале или језера управо су обале често места највеће концентрације друштвених активности.

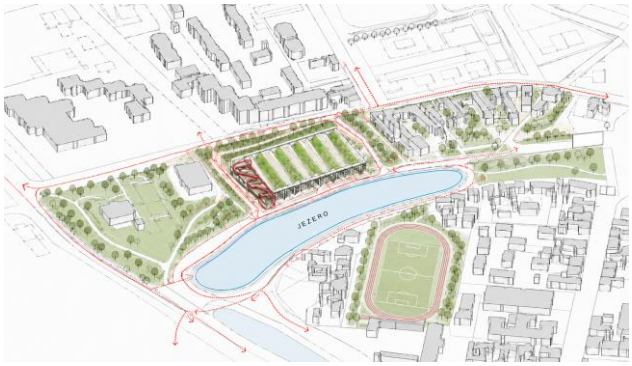
3. ГЕНЕЗА УРБАНОГ РАЗВОЈА ПРОСТОРНЕ ЦЕЛИНЕ „МАЛА АМЕРИКА“

“Просторна целина „Мала Америка“ дефинисана је природном границом која је настала пресецањем петог меандра реке Бегеј, када је физички издвојено насеље Мала Америка. Овај део речног тока је насипима подељен на три језера која чине границу целине. Целина обухвата део старог градског језгра са значајним амбијенталним, културно историјским и градитељским вредностима.” [4] Некад је на простору овог полуострва било турско гробље и варошки мостобран, од кога је сачувана једна кула на вештачком брежуљку поред зграде Црвеног крста. Средином 19. века, тадашња управа је почела са исушивањем острва, с обзиром на то да је оно било искључиво мочварно тло. Након исушивања, почела је градња, као и трајно насељавање [5]. Спортско-рекреативна зона тренутно броји два објекта ове намене и то су СЦ „Мала Америка“ која садржи: велики стадион за фудбал, на ком се налазе и голови за амерички фудбал, бетонски одбојкашки терен, бетонски кошаркашки терен, мини пич терен са вештачком травом на ком сем фудбала може да се игра и одбојка, атлетску стазу, теретана на отвореном и комплекс са два тениска терена тениског клуба „Галеб“.

4. АРХИТЕКТУРА НА КОНТАКТУ ГРАДА И ВОДЕ

5. ИЗМЕЂУ ГРАДА И ВОДЕ

Концепт центра водених спортова заснива се на сагледавању специфичног односа између урбаног ткива Зрењанина и градског језера, као једног од најзначајнијих природних и просторних елемената у структури града. Анализом локације уочена је потреба за формирањем новог јавног садржаја који ће, осим своје примарне спортско-рекреативне функције, допринети успостављању интензивније просторне и функционалне везе између града и водене површине. Полазна пројектантска претпоставка заснива се на разумевању архитектуре као посредника између изграђеног и природног окружења. У том смислу, објекат није конципиран као самостална просторна целина, већ као елемент који интегрише постојеће пешачке токове, јавне површине и обалу језера у јединствен просторни систем. Формирањем континуитета кретања кроз парцелу омогућено је повезивање урбаног партера са воденим фронтом, чиме објекат постаје активна спона између различитих амбијената. Просторна организација објекта развијена је из идеје континуитета јавног простора. Кровна раван обликована је као приступачна и проходна површина омогућавајући корисницима нове визуре према језеру и граду. На тај начин долази до редефинисања традиционалне границе између објекта и јавног простора, при чему архитектура покушава да постане део ширег пејзажног система. Посебан значај у обликовању објекта има однос према природним факторима локације. Концепт кровне конструкције са системом зениталног осветљења развијен је са циљем остваривања оптималних услова природног осветљења унутрашњих простора, уз истовремено формирање препознатљивог архитектонског идентитета објекта. Интеграцијом зелених површина у кровни омотач додатно се наглашава идеја повезивања архитектуре и пејзажа, као и тежња ка одрживом и еколошки одговорном приступу пројектовању. Коначно, Центар водених спортова замишљен је као нова урбана акупунктурна тачка града, која кроз спој спорта, рекреације и јавног простора активира потенцијал језера као значајног просторног ресурса и доприноси јачању идентитета овог дела Зрењанина.

Слика 4. Изометријски приказ објекта у комуникацији са ужим окружењем

6. ПРОСТОР ПОКРЕТА И ОКУПЉАЊА

Концепт је развијен кроз анализу контактног простора између урбаног ткива Зрењанина и градског језера, са циљем формирања новог јавног садржаја који ће успоставити снажнију просторну и функционалну везу између града и воде. Локација је препозната као зона сусрета различитих урбаних структура, природног пејзажа и рекреативних садржаја, што је представљало основно полазиште за развој архитектонског концепта. Пројектантски приступ заснива се на идеји континуитета јавног простора. Уместо формирања аутономног објекта, архитектура је обликована као продужетак постојећих пешачких токова и зелених површина. Основа објекта организована је око централног простора такмичарског базена који представља функционално и просторно језгро комплекса. Сви пратећи садржаји груписани су дуж његових ивица, чиме се остварује јасна организација кретања и оптимална функционална повезаност простора. Додатни базен за кориснике непливаче позициониран је као засебна целина, али остаје интегрални део јединственог просторног система. Геометрија објекта проистекла је из карактеристика локације. Закривљена линија јужне фасаде прати правац језерске обале и усмерава визуре према води, док северна страна успоставља однос са постојећим градским ткивом. На тај начин форма објекта представља резултат дијалога између природног и изграђеног окружења. Посебан елемент концепта представља јавно приступачна рампа која се постепено уздиже од нивоа партера ка крову објекта. Рампа није посматрана искључиво као комуникациони елемент, већ као наставак јавног простора већ као наставак јавног простора који корисницима омогућава приступ зеленом крову и формирање нових визура према језеру

и граду. Кров се на тај начин трансформише у активну јавну површину и постаје саставни део система отворених простора локације. Интеграцијом зелених површина на партеру и крову остварена је просторна повезаност архитектуре и пејзажа. Зелени кровови, јавне пешачке комуникације и рекреативне површине формирају јединствену просторну целину, чиме центар водених спортова превазилази своју основну спортску функцију и постаје нови урбани репер и место окупљања грађана.

Слика 5. Изометријски приказ објекта са ужим окружењем

6.1. Светлост као архитектонски елемент

Посебан значај у обликовању објекта има кровна структура заснована на принципу шед крова са системом зенитално осветљења. Кров није посматран искључиво као заштитни омотач објекта, већ као активан архитектонски елемент који обликује унутрашњи амбијент кроз контролисано увођење природне светлости. Оријентацијом светларника омогућено је равномерно осветљење базенског простора дифузном дневном светлошћу, чиме се смањује појава директног заслепљивања корисника и стварају оптимални визуелни услови за спортскеактивности. На тај начин светлост постаје један од основних елемената архитектонске композиције, наглашавајући ритам конструкције и просторну динамику ентеријера. Ритам понављања кровних сегмената генерише препознатљив идентитет објекта, док смена пуних и транспарентних површина успоставља континуирани дијалог између унутрашњег простора, неба и окружења. Оса шед крова је орјентисана у правцу северозапад-југоисток, застакљени део крова је окренут ка североистоку у нагибу од 30 °. Зенитално осветљење није коришћено само као функционални принцип, већ као средство обликовања атмосфере, кроз које се током дана мењају интензитет, карактер и перцепција простора. Интеграцијом зелених површина између кровних сегмената додатно се наглашава концепт повезивања архитектуре и пејзажа, при чему кров постаје продужетак јавног простора и саставни део укупног доживљаја објекта.

7. ЗАКЉУЧАК

Полазећи од идеје да архитектура треба да открије и учини видљивим карактер места, пројекат Центра водених спортова настоји да реафирмише историјску везу Зрењанина са водом. Цитирањем теоретичара Кристијан Норберг-Шулца: „Архитектура значи учинити дух места видљивим.“ [6] пројекат кроз интеграцију архитектуре, природног окружења и јавног живота, тежи стварању простора који превазилази своју функционалну намену и постаје место сусрета, боравка и идентификације. У том смислу, Центар водених спортова није замишљен као објекат постављен поред језера, већ као архитектонски оквир кроз који град поново добија прилику да успостави контакт са водом и открива један од најзначајнијих слојева сопственог идентитета.

8. ЛИТЕРАТУРА

[1] Скупштина општине Зрењанин „*Зрењанин – Монографија града* “, *Скупштина општине Зрењанин*, 1966.год

[2] , [3] Историјски архив Зрењанин

[4] ЈП „Дирекција за изградњу и уређење града Зрењанина*“, План генералне регулације насељеног места „ Мала Америка*“, стр. 8-9, Зрењанин 2015.

[5] Феликс Миликер „*Историја вароши Великог Бечкерека 1333-1918* “, *ИП Београд,* 2011.

[6] Christian Norberg Schulz *„ Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture“, Edinburgh College of Art Library,* 1979

Кратка биографија:

Ања Миловановић рођена је у Зрењанину 2001. год. дипломирала је 2024. године на Департману за архитектуру и урбанизам, на Факултету техничких наука. Мастер рад на Факултету техничких наука из области Архитектура- Центар водених спортова на језеру у Зрењанину одбранила је 2026. године.
Контакт:
milovanovicanja2017@gmail.com